

ĒRĢEMES PILS ZIEMEĻU TORŅA

ARHITEKTONISKI – MĀKSLINIECISKĀ INVENTARIZĀCIJA (AMINV)

AMINV saturs veidots, pamatojoties uz:

- a) iepriekš veiktajiem izpētes un saglabāšanas koncepcijas izstrādņu darbiem;
- b) 2104.-2105. gadā veikto konservācijas un fragmentārās restaurācijas darbu pārskatu;
- c) 2104.-2105. gada autoruzraudzības būtiskākajiem procesa un rekomendāciju pierakstiem;

ĒRĢEMES PILS ZIEMEĻU TORŅA (ZT) SAGLABĀŠANAS UN ATJAUNOŠANAS PROCESS LAIKĀ NO 2103. LĪDZ 2018. GADAM.

2013. gadā tika izstrādāts ZT saglabāšanas tehniskais projekts, ko VKPAI saskaņojusi 02.09.2013. ar Nr. 1366. Šis TP izstrādāts, pamatojoties uz 2008. gadā izstrādātās un saskaņotās Ērģemes pilsdrupu saglabāšanas un attīstības koncepcijas, nemainot galveno konceptuālo ieceri – nodrošināt ZT turpmāko pastāvēšanu, virs esošajām torsālajām drupām izbūvējot jaunu, pastāvīgu stāva konusa formas jumta konstrukciju ar pastāvīgu, visticamākais, dakstiņu segumu¹.

Sākot ar 2014. gadu tika uzsākti darbi saskaņā ar 2013. gada TP risinājumiem. Darbus finansēja biedrība "Ērģemes bruņinieku pils" un tās vadītājs Jānis Biezais. Darbu veikšanu uzņēmās veikt mūrnieks Normunds Pļaviņš (NP)², kurš pirms tam bija veicis Ropažu pilsdrupu konservācijas darbus.

Amatnieks N. Pļaviņš rūpīgi iepazinās ar projekta dokumentāciju un atzina to par vērtīgu informāciju darbu veikšanai. Darbu veikšanai tika pieņemti darbā vietējie amatnieki no Ērģemes pagasta, kurus NP apmācīja darbu veikšanai.

Konservācijas un daļējas restaurācijas darbu procesā bija vairākas profesionāla rakstura konflikta situācijas, ko radīja NP neviennozīmīgā izpratne par TP risinājumu un norādījumu ievērošanas nepieciešamību. Būtiskākais konflikts radās pēc NP patvarīgi uzbūvētajiem ķieģeļu kamīniem 1. un 2. stāvā. Tai pat laikā problēma drīzāk ir principu ievērošanā, jo abi kamīni uzcelti, izmantojot fīru mālu / smilšu saistvielu un to uzmūrēšana ir nešaubīgi reversibla bez jebkādām sekām objektam.

labojumu veikšanai izmantoti objekta atgūti autentiski ķieģeļi.

Viena no būtiskām 2014. / 15. gadā veikto darbu paliekošām īpatnībām ir 19. gs. 2. puses Omuļu muižas kūts demontāžā atgūto ķieģeļu izmantošana torņa zudušās

¹ Sākotnējās ieceres versijās bija paredzēts jumta segumam izmantot plēstās jumta skaidas (šindeļus), kas tika atzīts par nedrošu segumu sakarā ar apses koksnes šindeļu ilgtspējas būtisku saīsināšanos (pēc profesionālu guļbūvju namdaru novērojumiem (Vilnis Muižnieks, SIA Dziedrs).

² Šo amatnieku ieteica projekta arhitekts Pēteris Blūms, pamatojoties uz sekmīgu sadarbību Ropažu pilsdrupu konservācijā.

substances atjaunošanās – vietās, kuru atjaunošana bija tehniski neizbēgama. Šo ķieģeļu tika AU procesā pamatota ar a/s Lode ar roku izgatavoto ķieģeļu "Sencis" tonālo neatbilstību raksturīgajam 16. gs. ķieģeļu tonim ZT un to augstās izmaksas. Šāda atkāpe no autentiskajiem ķieģeļu formātiem ir ar zināmiem citu pamatojumu elementiem:

- a) ZT būvniecības procesā izmantoti 2 līdz 3 atšķirīgu izmēru ķieģeļi;
- b) tā kā Omuļu ķieģeļi ar izmēriem atšķiras no visiem pārējiem oriģināli izmantotajiem ķieģeļiem, tie iezīmē iepriekš minētajos gados veikto darbu zonas un, vienlaicīgi –zudumu zonas un labojumu robežas.
- c) Omuļu ķieģeļi raksturīgi ar iespiesto ķieģeļnīcas spiedogu "HOMELN", kas gan ir sastopams tikai daļai no šo ķieģeļu skaita.

2014.-2015. GADA BŪVSEZONĀS VEIKTIE SUBSTANCES ZUDUMU ATJAUNOŠANAS DARBI.

<p>PIRMĀ STĀVA LĪMENIS</p>	<p>Šaujamlūku ailes LA1-1 līdz LA1-7 Nekādi darbi nav veikti, tās pagaidām saglabātas to esošajā, autentiskajā stāvoklī</p> <p>STRĒLNIEKU KAMERAS Lielākajai daļai strēlnieku kameru nišu velvju bija relatīvi nelieli velvējuma zudumi telpas iekšsienas plaknē, kas bija jāatjauno, lai būtu iespējams nobalsīt 1. st. pārseguma sijas savās vēsturiskajās ligzdās. Zaudējumi izlaboti. Mūrēšana veikta, kārtojot ķieģeļus tādā kā dekoratīvā kārtībā, ko mūrnieks NP veica, nesaskaņojot ar AU. Pārmūrēšana būtu vēlama, bet tādā gadījumā nāktos izlauzt lielu deficīto autentisko ķieģeļu apjomu un lauzt jau daļēji sacietējušu kaļķu / cementa javas mūri. Problemātiskais labojums saglabāts.</p> <p>Gaitenim starp DA1-3 un DA1-1 pēc nospiedumiem atjaunota velve un pārseguma mūra serde.</p> <p>DA1-3 – ailei pēc fragmentiem dabā atjaunotas sānu malas, arka un aizbīdņa brusas ligzda. Atjaunots ailes sānu malas mūrējums, demontēts fasādes durvju ailes aizmūrējums un atjaunota ailes pilna forma.</p> <p>DA1-1- ailei pēc fragmentiem dabā atjaunotas sānu malas, arka.</p> <p>K1-1 – atjaunotas sānu malas telpas pusē skursteņa kanālam K1-1.</p> <p>GRĪDA – veicot augšējo stāvu nogruvušo mūra daļu akmeņu izvešanu no telpas, daļa akmeņu tika atstāta telpā</p> <p>APDARE – saglabāta esošā apmetuma apdare strēlnieku kamerās, jauna apdare nav veidota.</p>
<p>PIRMĀ STĀVA PĀRSEGUMS</p>	<p>Vēsturiskajās siju ligzdās ievietotas jaunas sijas no svaiga kokmateriāla (daļa koksnes ir ap pili nozāģēto lapegļu stumbri).</p>

	Jaunās sijas daļēji ar bomkantēm, neēvelētas.	
OTRĀ STĀVA LĪMENIS	LOGU AILE LA2-1 LOGU AILE LA2-2 LOGU AILE LA2-3 LOGU AILE LA2-4	<p>Lielākie mūrējuma zudumi bija izveidojušies telpas pusē, savukārt tuvāk fasādes pusei visi mūrējumi saglabājušies daudz labāk.</p> <p>Visām aīļu nišām veikta arku un sānu malu zudumu mūrēšana, gar visām aīļu logsānēm mūrēto solu mūrējuma atjaunošana. Veikta nišu sānu sienu priekšplaknes mūrējuma atjaunošana.</p>
	<p>DA2-1 – atjaunoti ailes sliekšņa mūrējuma zudumi.</p> <p>AILE DA2-2 UN GAITENIS UZ DA2-2 – atjaunota zudusī gaitenja grīda un velve, sānu malas, atjaunotas arkveida ailes pret telpu un DA2-2</p> <p>DA2-3 – atjaunota zudusī sienas daļa starp vītņu kāpnēm un telpu, kā arī durvju ailes arka un daļēji - ailes mala</p> <p>KĀPNES UZ DA2-1 – atjaunoti daļēji zudušie ķieģeļu mūra pakāpieni, nelieli defekti kāpņu ejas sānu sienās.</p> <p>N2-1 – autentiski atjaunots nišas sānu malu, dibenplaknes un arkas ķieģeļu mūrējums</p> <p>N2-2 – autentiski atjaunots nišas sānu malu, dibenplaknes un arkas ķieģeļu mūrējums</p> <p>K2-1 – autentiski atjaunots kamīna dūmkanāla kanāls atvērums, izņemti dūmejā sakritušie akmeņi. Bez saskaņošanas ar AU uzmūrēts pagaidu kamīns ar vaļēju kurtuvi, kas bijis vitāli nepieciešams amatniekiem, strādājot caurvējā, lietū, vēsā laikā. Kamīnu iespējams demontēt jebkurā laikā, jo tas mūrēts mālu – smilts javā.</p> <p>APDARE – vienīgie apdares elementi, kas radušies darbu laikā ir veidņu faktūras nospiedumi logaīļu nišu velvēs pēc velvējumu zudumu atjaunošanas.</p>	
OTRĀ STĀVA PĀRSEGUMS	<p>Laukakmeņu mūrējumā atjaunotas pilnā dziļumā siju ligzdas vēsturiskajās vietās.</p> <p>Vēsturiskajās siju ligzdās ievietotas jaunas sijas no svaiga kokmateriāla (daļa koksnes ir ap pili nozāģēto lapegļu stumbri). Jaunās sijas daļēji ar bomkantēm, neēvelētas.</p>	
TREŠĀ STĀVA LĪMENIS	LOGU AILE LA3 LOGU AILE LA3 LOGU AILE LA3	<p>Veikti plaši logu aīļu nišu sānu sienu un velvējuma zudumu, logaīļu mūrēto pieduru mūrējuma zudumu novēršanas darbi, daudz plašāki un darbietilpīgāki kā 2. stāvā. Veikta gar visām aīļu logsānēm mūrēto solu mūrējuma atjaunošana. Veikta nišu sānu sienu priekšplaknes mūrējuma atjaunošana.</p>

	<p>DA3-1 – veikti nepieciešamie gaitenja ejas sienu un velves atlieku mūra pastiprināšanas darbi.</p> <p>DA3-2 - atjaunota zudusī sienas daļa starp vītņu kāpnēm un telpu, kā arī durvju ailes arka un pilnībā - ailes zudusī mala</p> <p>N3-1 - tehniski nostiprināts nišas sānu malu, dibenplaknes mūris, gandrīz pilnībā atjaunots arkas ķieģeļu mūrējums autentiskajā konfigurācijā.</p> <p>K3-1 – tehniski atjaunots kamīna dūmkanāla kanāls atvērums sienā, izņemti dūmejā sakritušie akmeņi.</p> <p>APDARE – darbi nav veikti</p> <p>SIENAS – veikta sienu jauktā laukakmeņu mūrējuma noturības pārbaude, riskantās un zudumu vietās veikta mūrējuma tehniska nostiprināšana, akmeņu iemūrēšana.</p>
TREŠĀ STĀVA PĀRSEGUMS	<p>Laukakmeņu mūrējumā atjaunotas pilnā dziļumā lielā mērā zudušās siju ligzdas vēsturiskajās vietās.</p> <p>Vēsturiskajās siju ligzdās ievietotas jaunas sijas no svaiga kokmateriāla (daļa koksnes ir ap pili nozāģēto lapegļu stumbri). Jaunās sijas daļēji ar bomkantēm, neēvelētas.</p>
CETURTĀ STĀVA LĪMENIS	<p>Atjaunots sienas masas mūrējums posmā starp DA4-1 un DA4-9. Atjaunots sienas posma mūrējums starp vītņu kāpnēm un iekštelpu.</p> <p>LA4-1 – atjaunots gandrīz pilnībā zudušais ailes mūrējums – sānu malas un arkveida pārsedze.</p> <p>DA4-1</p> <p>STRĒLINIEKU KAMERAS ATBILSTOŠI DIRVJU (SLĒĢU) AILĒM DA4-2 LĪDZ DA4-9 Pēc torņa drupu augšdaļas attīrīšanas no būvgružiem un 3. stāva logaiļu nišu arku zudušo daļu atjaunošanas, tika veikta jauno 3. stāva pārsegumu siju montāža un pagaidu grīdas klāja ieklāšana. Tas radīja iespēju veikt 4. stāva mūru daļām veikt attīrīšanu no veģetācijas, augsnes, būvgružu slāņa un veikt mūra daļu attīrīšanu no nestabilās mūra substances. Pēc tam radās iespēja veikt pirmos arhitektoniskās situācijas uzmērīšanu un veikt mūru atlieku pētījumus, lai saprastu atlikušās daļas elementu būvību un sastāvu. Secināts, ka tikai vienā šaujamlūkā bija saglabājušasniecīgas liecības, kas deva iespēju hipotētiski rekonstruēt šo šaujamlūku konfigurāciju un iespējamo konstrukciju (skatīt teorētiskās rekonstrukcijas zīmējumus).</p> <p>Tika konstatēts, ka 4. stāva līmenī bijušas 8 strēlnieku kameras ar šaujamlūkām, kuru apšaudes lauks bijis, visticamākais, vērsts slīpi uz leju. Telpā bijusi viena sienas niša un gaitenis ar durvju aili, kas, iespējams, deva iespēju nokļūt uz aizsargmūra ieroču ejas līmeņa. Tika veikta visu strēlnieku kameru saglabājušos mūra daļu</p>

	<p>nostiprināšana un kustīgo daļu pārmūrēšana, precīzi saglabājot to plāna konfigurāciju.</p> <p>Lai radītu iespēju atjaunot vītņu kāpņu augšējo daļu un izejas aili 4. stāva līmenī, torņa sienas posmā, kas pavērsts pret pils pagalmu, tika veikta mūra paaugstināšana līdz DA4-1 pārsedzes arkas augstākajam punktam.</p> <p>DA4-10, DA4-3</p> <p>N4-1 Vēsturiskajā vietā pilnībā atjaunota sienas niša N4-1.</p> <p>APDARE netika atjaunota, saglabājušās apdares netika konstatētas.</p>
VĪTŅU KĀPNES	<p>Izmantojot pret torņa ārsienu saglabājušos vītņu kāpņu posmus, atsevišķus vēl esošos pret iekštelpu vērstās daļas posmus, dažus kāpņu ejas pārsedzes velves fragmentus, tika veikta pakāpeniska, maksimāli autentiska visu vītņu kāpņu stobra un pakāpienu rekonstrukcija. Mūrēšana veikta, izmantojot dažādus atgūtus ķieģeļus, kas bija piemēroti attiecīgajā vietā. Velves konfigurācija un mūrējuma telpiskais raksturs precīzi atbilst oriģinālam, kas tajā apjomā, kāds bija saglabājies, joprojām atrodas savā vietā.</p> <p>Lai pabeigtu vītņu kāpņu atjaunošanu pilnībā, nepieciešams veikt daļēji virsmu apdari ar plāniem apmetuma pārziedumu un pārrīvējumu slāņiem, kas nosegtu tikai tās atjaunoto virsmu daļas, kas nav tik būtiskas maksimāla autentiskuma nodrošināšanai. Sākotnēji kāpnes, domājams, tāpat kā visas torņa mūrētās virsmas, bijušas apmestas.</p>
KAMĪNU VIETAS UN DŪMEJAS	<p>Tornī identificētas 2 apkures dūmejas un, iespējams, 3 kamīnu (vai 2 kamīnu un 1 krāsns) atrašanās vietas stāvos un izejas torņa drupu augšdaļā. Abu dūmeju vilkme pārbaudīta praksē un tā ir laba.</p> <p>Torņa sienās identificēta virkne pulvera dūmu izvades vēdkanālu no katras 1. stāva strēlnieku kameras.</p>
FASĀDES	<p>Torņa fasādes sākotnējā apdare bijusi veidota ar ķellī ziestā kaļķu apmetumā, vietām atstājot atsegtas laukakmeņu "pieres". Virs un ap ailēm bijuši uzkrāsoti iluzori ķieģeļi un tas liecina, ka atsegtās akmeņu pieres, visticamākais, bijušas eksponētas.</p> <p>Turpmākā laika gaitā apmetums ticis balsināts.</p> <p>Zūdot ZT jumtam, notikusi pakāpeniska apmetuma erozija virzienā no augšas uz leju, kam sekojusi secīga laukakmeņu mūra destrukcija.</p> <p>Pašreiz ZT fasādes apmetums daļēji saglabājies ne augstāk par 3. stāva loga līmeni.</p> <p>No sava sākotnējā mūra daļas augstuma tornis zaudējis 4. stāva pārseguma siju balstvietu daļu un daļu 4. stāva virs šaujamlūku vidusdaļas līmeņa.</p>

	<p>Daļai 4. stāva šaujamlūku saglabājušies palodžu daļas fragmenti. VEIKTIE DARBI.</p> <p>Torņa fasādes mūri tika nostiprināti un papildināti <u>vertikālā joslā starp ailēm LA3-1 un aili DA3-1</u>. Tieši šajā zonā bija vislielākie mūra čaulas zudumi, kuru rezultātā daļēji bija zudusi torņa ārējās formas konkrētība. Glābšanas darbu rezultātā ZT fasāde pret pagalmu atguvusi savu autentisko konfigurāciju, to atsevišķos posmos rekonstruējot pēc saglabājušos čaulas mūrējuma laukakmeņu tālākā izvirzījuma punktu interpolēšanas.</p> <p>Veikta zudušo daļu papildināšana durvju ailēm DA1-3, DA2-2, DA2-1, DA3-1, DA4-3</p>
--	---

BŪTISKA INFORMĀCIJA PAR MŪRU KONSERVĀCIJAS PROCESU UN PIEZĪMĒM 2015. GADA BŪVSEZONĀ.

ĒRĢEMES PILS ZIEMEĻU TORŅA RESTAURĀCIJA UN REKONSTRUKCIJA.

AUTORUZRAUDZĪBAS NORĀDĪJUMI, KONSTATĒTIE FAKTI, KOMENTĀRI. 2014. GADA MAIJS.

1. stāva ailu pārsedzes:

1. stāvā nepieciešams atjaunot 3 zudušas ailu pārsedzes. 2 no tām ir TP, viena (1. stāva izejas aile no torņa uz pils pagalma korpusa iekštelpu) konstatēta darbu gaitā. Visām ailēm ir konstatētas pazīmes, kas ļauj identificēt to pārsedžu raksturu:

- Ailei uz kāpņu telpu (DA1-2*- zvaigznīte apzīmē elementa identifikāciju darbu gaitā) bijusi masīva koka aploda un masīvi sānu statņi, uz kuras balstīta gan gaitenā velve, gan KT velves sākums. Tas varētu nozīmēt, ka aplodā bijusi iestrādāta arī vērtne.
- Ailei uz torņa telpu bijusi mūrēta arkveida pārsedze;
- Ailei uz pagalma pusi bijusi masīvu koka brusu pārsedze, virs kuras bijusi gaitenā velve.

Visas ailes iespējams atjaunot, atbilstoši to sākotnējiem gabarītiem.

Ailē uz kāpņu telpu DA1-2* iebūvējama pārsedzes brusa oriģinālajā augstumā, bet, lai iegūtu nedaudz lielāku ailes augstumu, pieļaujams tai izveidot apm. 10 cm augstu arkveida paaugstinājumu, lai mazinātu traumatisma risku garāka auguma apmeklētājiem. Durvis veramas uz gaitenā pusi, durvju skice precizējama.

Aile pret pagalmu DA1-3* veidojama ar koka pārsedzi, ar aplodas platumu, kas simetrisks gaitenā sānu malām, divvērtņu durvis. Šīs ailes vērtnes bijušas bez aizbīdņa, to vēršanās virziens, domājams, bijis pret gaiteni (tad iespējams durvis aizbultēt no torņa puses gadījumā, ja iebrucēji iekļuvuši pils pagalmā). Durvju skice izgatavojama darba procesā.

Aile pret torņa telpu DA1-1 veidojama atbilstoši TP risinājumam un iespējai durvju vēršanos bloķēt ar aizbīdņiem, kura ligzda ir saglabājusies. Saglabājušies viru kāšu fragmenti mūrī.

Uzrādītā ailes veidņa konfigurācija – pieņemama.

Tā kā visas šīs konstrukcijas mūra daļas ir zudušas, to pieļaujams mūrēt no Omulu ķieģeļa (Ok).

Gaišņa velnes veidnis un atjaunošana:

Velnes veidņa forma izgatavota iespējami tuvu domājamai velnes formai, atbilstoši oriģinālajiem fragmentiem. Doti nelielu korekciju ieteikumi.

Velnes mūrēšana uzsākama pēc visu balstvietu atjaunošanas velnes pamatnes augstumā.

Velne mūrējama pilnībā (velnes biezums?? FF) no Ok. Šuvju platums – 2 – 3 cm. Pieļaujams izmantot arī puses.

Velnes biezums – atbilstoši saglabātajiem oriģināla reliktiem.

Jebkurā gadījumā, darbu domājamā loģiskā secība ir šāda:

- gaišņa sienu zudumu atjaunošana,
- gaišņa velnes pamatnes sagatavošana
- ailes DA1-1 arkas atjaunošana;
- durvju aiju sānu malu labošana, zudumu atjaunošana un koka pārsedžu iebūve;
- gaišņa velnes izveide.

Veikta izgatavoto SK velņu zudumu papildināšanas **veidnes** un atjaunojamās gaišņa velnes un DA arku veidnes. AU uzskata, ka tās izgatavotas lietpratīgi un var tikt uzsākta nākamā darbu fāze – mūrēšanas darbu uzsākšana.

Veikta **piegādāto smilšu (grants) atbilstības novērtēšana** un atzīstams, ka tas ir ļoti labas kvalitātes materiāls.

Ieteicams rūpīgi pārliecināties par **iegādājamā kaļķa kvalitāti** un derīguma termiņu, šaubu gadījumā veicot pārbaudes testus.

KT velnes maketēšana dabā – pārrunājot velnes rekonstrukcijas darbu secību konstatēts, ka šobrīd pilnībā identificēt daļu mūrējuma detaļu nav iespējams, jo velnes saglabātība ir fragmentāra. Pārrunāta mūrēšanas darbu loģiskā secība, kas nepieciešama pēctecīgai nestspējīgas mūra konstrukcijas rekonstrukcijai.

Velnes restaurācijai izmantojami viduslaiku formāta, rokas formējuma ķieģeļi "Sencis" vai oriģinālam atbilstoša gabarīta cita ražotāja rokas formējuma ķieģeļi ar identiskiem raksturlielumiem.

AU iesaka izmantot KT velnes rekonstrukcijas modelēšanai dabā izmantot putu polistirolu (PPS) un izgatavot no tā "ķieģeļus", no kā modelēt restaurējamo velnes formu un ķieģeļu kārtojumu tajā.

Koka pārsedžu materiāls:

Izmantojams skujkoka materiāls atbilstoši gabarītiem, kas konstatēti konstrukciju nospiedumos javā. Var lietot lapegli, pirms iebūvēšanas 3x apstrādājot ar antiseptiķi tās virsmas, kas būs saskarē ar mūri. Saskares virsmas nosegt ar 2 kārtām ruberoida. Uz grunts liekamās daļas (aplodas sliekšnis) var arī izolēt, pieskrūvējot ar nerūsošām skrūvēm impregnēta saplākšņa sloksni, starpā liekot ruberoīdu.

Jāpārrunā durvju sliekšņu un grīdas risinājums detaļās!

Strēlnieku kameru (SK) velvju ķieģeļu bojājumu pakāpe un konsekvences;

Kameras pārsegtas ar 1 ķieģ. velvēm, kam lielākā vai mazākā mēroga bojātas velves un daļēji zudušas velves priekšējās daļas pret telpu. Pēdējās būtu autentiski atjaunojamas, izmantojot priekšējās plaknes apm. 1 ķieģeļa dziļumā ķieģeļus „Sencis”, bet pārējā mūrējuma masā – Oķ.

Velvju ķieģeļu bojājumi galvenokārt izpaužas kā to sadrupšana un sadalīšanās, plaisāšana. Šos defektus var iedalīt 3 grupās:

- ķieģelis sašķēlies 2 vai vairāk daļās, bet sadrupšanas pazīmes nav konstatējamas – šādus ķieģeļus varētu saglabāt, plaisās iepildot (tamponējot) javu;
- ķieģeļiem atšķēlumi no apakšas 2- 5 cm – šādus ķieģeļus var atstāt, veicot zudumu plombēšanu ar kaļķu javu un tonēšanu;
- ķieģeļu sairšana un izkrišana – šādus ķieģeļus nepieciešams nomainīt ar „Senci” vai pilnā dziļumā plombēt ar kaļķu javu, blīvējot ar pussausu kaļķu – cementa javu un virsmu tonējot ķieģeļu tonī ar minerālpigmentu suspensiju. Šuves tādos gadījumos veidojamas atsevišķi.

Hipotēze par pagrabu zem 1. stāva.

Hipotēze par iespējamu torņa pagraba eksistenci varētu būt reāla, taču par to var pārliecināties tikai to pārbaudot dabā vai meklējot pierādījumus par pārseguma eksistenci. Ja pagrabam bijusi velve, tās pieres arkām vajadzētu atrasties uz ārsienu plaknēm vēl vismaz 1.0 līdz 1.5 m zem 1. stāva grīdas līmeņa. Ja bijis siju pārsegums, tad jābūt siju ligzdām, identiskām pārējo stāvu ligzdām. Velvju esamība pārbaudāma rokot šurfu gar sienu. Siju ligzdām jābūt tieši zem grīdas atzīmes.

Pašlaik grunts virsmu tornī veido retināti, prāvi laukakmeņi, zem kuriem (pēc NP vārdiem) ir javas un ķieģeļu smalkne, kas var būt gan būvniecības laika slānis, gan erozijas procesa produkts. Jebkurā gadījumā, torņa pamatu būvbedres dziļums bija, visticamākais, apm. 1.3 m zem grunts virsmas atzīmes un tādā biezumā arī var būt aizbērums zem grīdas līmeņa.

Fasādes sastatņu izbūves priekšlikums.

Pasūtītājs izteicis priekšlikumu par iespēju izbūvēt inventārās stacionārās sastatnes, par balstiem izmantojot atgūtus elektrības stubus.

AU nav iebildumu šādu sastatņu izbūvei, jo torņa un tā fasāžu atjaunošanas darbi var turpināties arī 2015. un 2016. gada būvsezonā.

Lūgums veikt sastatņu montāžu, maksimāli saudzīgi izturoties pret oriģinālo apmetumu un atstājot 10 – 15 cm spraugu starp sastatņu balstiem un torņa fasādēm.

Torņa pārsegumi un grīdas:

a) atjaunošanas aktualitāte;

Ieteikums no AU par iespējami drīzu pastāvīgo pārseguma siju iebūvi tika izteikts jau iepriekš, taču šī darba iespējamība tika precizēta (paldies NP), precizējot siju ligzdu dziļumus, kas ir robežās starp 40 līdz > 100 cm. Siju iebūve un pagaidu grīdas klāja ierīkošana būtiski atvieglotu torņa stāvu telpu atjaunošanas darbus, kuru laikā nepieciešams smagus laukakmeņus, kam jebkurā gadījumā nepieciešamas inventārās, nevis metāla sastatnes.

b) Siju iebūves detaļas; Būtiskākais jautājums – siju montāžas tehnika, lai **siju galu garums mūrī nebūtu mazāks par 40 cm.** Šajā skarā AU iesaka veikt siju augstuma slīpu piezāģēšanu, kas atvieglotu iebūves procesu. Lūgums precizēt nepieciešamos siju garumus saistībā ar siju garumu atšķirībām pa stāviem un atkarībā no novietojuma plānā.

Siju galu apstrāde ar antiseptiķi atbilstoši TP, izolācija ar ruberoīdu nepieciešama. Siju galu dimensijām ieteicams būt par apm. 2 - 3 cm mazākām kā konkrētās sijas ligzda (lai uzlabotu gaisa cirkulāciju ap siju galiem, jo mūrī vēl vairākus gadus būs ar palielinātu iekšējā mitruma %)

c) pirmā stāva grīdas veids;

Pašlaik nekādas materiālās sākotnējās grīdas pazīmes nav konstatētas, izņemot slīpa javas piezieduma fragmentus, kas eventuāli varēja būt veikti, piezīžot tukšumus starp dēļu galiem un sienu. NP norādīja uz iespējamiem grīdas koka konstrukciju nospiedumiem javā uz sienas, bet pagaidām tas nav uzskatāmi un pārliecinoši.

1. stāva grīda, ņemot vērā tās atrašanos vienā līmenī ar pagalma celiņiem un mitrumu, smiltīm, dubļiem un attiecīgi kopšanas vieglumu, varētu nebūt no dēļu klāja. Nebūtu būtisku iebildumu pret ķieģeļu grīdas segumu. Iespējams, ka vēl piemērotāka varētu būt granīta sīkakmeņu bruģa grīda.

d) siju materiāls, apstrāde, virsmas faktūra,

Sijas izzāģējamas no balķiem ar saglabātu bomkanti vai veidojamas tēšot ar cirvi. Abos gadījumos virsmas paliek ar instrumenta pēdām. Zāģa pēdām ieteicams būt iespējami smalkām un neuzkrītošām. Virsmas antiseptizējamas un apstrādājamas ar antipirēnu.

Omuļu muižas kūts drupu ķieģeļu izmantošana;

Omuļu muižas kūts ķieģeļu izmantošana atjaunošanas darbos ir pieļaujama, jo šo ķieģeļu estētika (krāsa, faktūra, rokas izgatavojums) ir tuva oriģinālajiem ķieģeļiem un būtiskākais trūkums ir nepietiekams biezums. Ņemot vērā ierobežotos līdzekļus un relatīvi nebūtisko ietekmi uz restaurācijas galarezultāta kvalitāti, tos var izmantot torņa restaurācijā, ievērojot dažus principus:

a) mūra konstrukcijās, kas gandrīz pilnībā zudušas, pieļaujams izgatavot no Oķ, bez Lodes Senča (LS) izmantošanas. Šuvju platumam jābūt samērojamam ar oriģinālajiem mūriem, tikai proporcionāli šaurākam, par cik ķieģeļu biezums ir mazāks.

b) ķieģeļu mūra konstrukcijas ar zudumiem restaurējamās ievērojot sekojošo:

- tos nevajadzētu izmantot KT velves restaurācijā, kur nepieciešams nodrošināt autentisku ķieģeļu sējumu un nepārtrauktību;
- izvairīties no eksponētiem labojumiem ar Oķ strēlnieku kameru arku priekšplaknēs;
- vietās, kur ķieģeļu mūrējuma zudumi ir ļoti lieli, pieļaujams izmantot tikai Oķ, iepriekš pārrunājot šī darba veida detaļas;
- pārrunāt visas ķieģeļu mūra restaurēšanas darbu vietas un vienoties par optimālākajiem risinājumiem, kā arī jauno mūrējumu aktivitātes mazināšanas veidus.

Interjera problemātika:

uzsākot mūrēto konstrukciju restaurācijas darbus, nepieciešams norādīt, ka vienlaikus jāizstrādā EL iekšējo tīklu izvades shēma, lai apvākus un kabelus iestrādātu mūrī darba procesā. Par šo jautājumu būtu vēlamas savstarpējas konsultācijas, pārrunājot šādas tēmas:

- nepieciešamākais evakuācijas apgaismojums;
- iekštelpu vispārējais apgaismojums;
- interjera un reliktu elementu papildu apgaismojums;
- muzeālās ekspozīcijas un informatīvais apgaismojums;

Ieteicams apsvērt un konsultēties būvvaldē par nepieciešamību pēc būvdarbu žurnāla uzturēšanas, kas var būt nepieciešams objekta nodošanas ekspluatācijā procedūrai.

Z puses dūmkanāla augšdaļas rekonstrukcija.

AU procesā konstatēts, ka tiek veikta torņa Z puses dūmkanāla atklātās daļas (Z iekšsiena, 3. un 4. stāva līmenī) aizmūrēšana ar „Oleru” ķieģeļiem, kas kā darba veids nav saskaņots ar AU. NP, skaidrojot šo darbu veikšanu, informē, ka tas nepieciešams, lai būtu iespējams 4. stāva līmenī veikt dūmkanālu atjaunošanu, Z skursteņa augšējās daļas atjaunošanu un izvadīšanu virs jumta konfigurācijas, kā arī skurstenim

pieguļošo strēlnieku kameru atjaunošanu augstumā, kas nepieciešams, lai izveidotu jumta konstrukcijas balstvietas.

Konstatējams, ka torņa Z sienas biezumā 4. stāva robežās saglabāties dūmkanāls, kas novada dūmus no 1. stāva telpas, bet 3. stāva „kurtuves” kanāls, kas atradies sienas iekšējās plaknes virsdaļā, pilnībā zaudējis priekšējo sienu un tas kanāla vieta identificējama pēc iedzilinātās vietas mūrī. Pašreizējā darbu posmā šī zudusī sieniņa tiek veidota no jauna no ķieģeļiem kaļķu / cementa javā.

AU saskaņo šī darba veikšanu, kā rezultātā tiks atjaunoti iepriekš minētie 4. stāva struktūras elementi, par kuru zudušo veidolu un konfigurāciju saglabāties un identificējams pietiekami daudz informācijas. Mūrēšanas un būvākmeņu atlases, iestrādes veidi aprakstīti iepriekš, šodienas pierakstos.

Z torņa D puses ārējās plaknes laukakmeņu mūra zudumu atjaunošana

Vislielākie Z torņa čaulas mūrējuma zudumi koncentrējas D pusē 2 zonās – uz Z un A aizsargmūra asīm, starp 3. un 4. stāvu. Nugruvuši ārējās čaulas akmeņi vairāku m² laukumā, atsedzot serdes mūrējumu, kas ir irdens un erodējošs.

Uz pilsdrupām ir atvesti materiāli masīvu sastatņu būvniecībai šo un citu bojājumu novēršanai. Balstiem tiks izmantoti atkārtoti lietojami elektropārvades koka stabi. AU norāda, ka pirms sastatņu būvniecības uzsākšanas nepieciešams pārliecināties par nogruvumbīstamības pakāpi darbu zonā un drošības garantēšanai ieteicams veikt šādas darbības:

- a) ārējo sienu apsekošanu no autopacēlāja;
- b) nedrošāko vietu apzīmēšana;
- c) nedrošāko mūra daļu tehniskā nostiprināšana ar nestipras kaļķu javas šuvju aizpildījumu, pirms tam tās attīrot ar ūdens strūklu no sūnām un birstošiem erozijas materiāliem.

Par drošības pasākumu ievērošanu un nepieciešamiem papildu pasākumiem lūdzu pārliecināties būvuzraugu.

Izgruvušo mūra daļu atjaunošanu uzsākt ar darbu zonas skalošanu ar augstspiediena sūkni.

Zudušās laukakmeņu mūrējuma daļas atveidot identiskā akmeņu kārtojumā, kā tas redzams blakus esošajās mūra virsplaknes daļās. Novērtējot akmeņu kārtojumu, rūpīgāk ieskatoties, secināms, ka akmeņi kārtoti rindās, kas vietām ir izteiktākas, vietām mazāk izteiktas – tas labāk redzams skatos no ārpuses. Zudumu labojumiem, kas tiek veidoti tagad, nevajadzētu izvēlēties akmeņus, kas mazāki par tornī lietotajiem.

Akmeņus mūrī ķīlēt, pēc iespējas saglabājot torņa fasādes vizuālo veidolu līdzīgu pašreizējam, kad fasādes augstumā no zemes līmeņa līdz augšai akmenstarpu raksturs pakāpeniski mainās no apmesta apakšā, pārejoša uz atsegtu ķieģeļu ķīlējumu vidusdaļā un dziļām, tukšām akmenstarpām bez ķīlējuma augšējās mūru daļās. Lai neradītu haotisku fasādes raksturu, būtu ļoti vēlams šo raksturu saglabāt,

veidojot šuvju dziļumu pēc iespējas dziļāku, taču neriskējot ar akmeņu noturību mūrī. Šuvju dziļumā virsmu veidot pēc iespējas raupju. Domājams, ka šuves, lai palielinātu to dziļuma optisko sajūtu, tiks lazējoši tonētas ar tumšas tonalitātes minerālo pigmentu suspensiju. Tā kā jaunajam jumtam paredzēta samērā liela pārkare, fasādes šuvju intensīvas erozijas atjaunošanās 3. un 4. stāvu zonās nav pārskatāmā nākotnē paredzama.

Pirmajā šīs fasādes daļas zudumu atjaunošanas posmā pie 3. stāva ailes otrpus A aizsargmūra, vispirms atjaunot zudumus tikai līdz sliekšnim, jo pirms mūri celt augstāk, jāizvērtē, veidu, kā iezīmēt iespējamo brustvēra salaidumu ar torni un brustvēra ejas līmeni vai šīs informācijas galīgu neesamību. Ailei sānu malu mūrējumu līdz turpmākiem norādījumiem neatjaunot! Ailes arkas mūrējuma atjaunošana varētu tikt veikta apm. 50 – 70 cm dziļumā no fasādes plaknes uz ejas pusi, bet tam būtu nepieciešami Lodes „Sencis” ķieģeļi. Ailes kreisās sānu malas atjaunošana tiks veikta ļoti nelielā apjomā, galvenokārt konservējošā un papildinošā veidā, bez zudušā veidojuma iespējamās formas atjaunošanas.

Pārējos D fasādes zudumu vietu atjaunošanai ierobežojumu nav.

Lūdzu ievērot, ka 3 atveres pret pagalmu 3. stāva līmenī saglabājamās to esošajās vietās kā liecības par austrumu korpusa 2. stāva pārseguma siju līmeni.

Attiecībā par 4. stāva iekštelpas atjaunoto mūra daļu virsmu apdari lēmums tiks pieņemts tikai pēc jumta izbūves, lai izvērtētu koka un mūra daļu faktūru un virsmu attiecības un noteiktu visatbilstošāko virsmu izveides tipu un raksturu.

Gadījumā, ja AU norādījumi vai to daļas šajā sadaļā nav izklāstīti pietiekami vai nav pietiekami saprotami, lūdzu sazināties ar AU.

Sastādīja, apkopoja sakārtoja

Pēteris Blūms,

VKPAI atestēts arhitektūras restaurācijas vecmeistars
atestāts Nr. 265